

Models of Democracy : Participatory Democracy (Model VIII)

Het is een veel gehoorde klacht over de politiekvoering van de huidige regeringsleiders : de man in de straat wordt te weinig betrokken in de politiek. Menig politicus loopt hoog op met beloftes over een beter beleid en meer aandacht voor zijn kiezers. En toch, wanneer hij eenmaal zijn bestuursambt bekleedt, lijkt hij plots te zijn vergeten wat die kiezers nu eigenlijk van hem verwachten.

Inderdaad, dit probleem is brandend actueel en tot op heden lijkt er geen oplossing voor te zijn gevonden. Zolang het actieve medezeggenschap van de burger tot het regeringsbeleid beperkt blijft, zal hij slechts inspraak krijgen door verkiezingen en zal het belang ervan voor de levenskwaliteit van de burger maar gering zijn. Democratische rechten moeten dus uitgebreid worden van de staat tot het economische wezen en andere belangrijke organisaties in de maatschappij. Het model dat wij bespreken probeert de kloof tussen politiek en kiezer op zo'n manier te dichten, namelijk door net die kiezer meer inspraak te geven in zowel grote als kleinere beslissingen van eender welke vorm van beleid.

1. Beschrijving van het model (hedendaags socialisme)

1.1 Waar vindt het model zijn bestaansgrond ?

De idee van een participatiedemocratie ontstond begin jaren zeventig als reactie op de onzekere politieke toestand in die periode. Hoewel de rechtse partijen de theorie hebben beïnvloed, waren zij niet de hoofdoorzaak van het ontstaan ervan.

1.2 Wat houdt het model in ?

Zoals bij alle democratische systemen draait alles om de gelijkheid tussen burgers en hun rechten op vrijheid en zelfontwikkeling. Hoewel de meeste liberale systemen wel een theoretische gelijkheid verkondigen tussen hun burgers, blijken in de praktijk nog heel wat verschillen tussen die burgers te bestaan : man of vrouw, blank of zwart, homo of hetero en vooral rijk of arm. De participatiedemocratie tracht deze verschillen ook écht weg te werken door ieder van zijn burgers te laten deelnemen in elke vorm van beleid dat zijn dagelijks leven op de een of de andere manier beïnvloedt. Net als bij de Oude Grieken krijgt de burger in een participatiedemocratie de kans na te denken over problemen die actueel zijn binnen de maatschappij, maar ook binnen zijn eerder private leven, zoals de werksfeer waarin hij zich bevindt. Ook op materieel vlak probeert het systeem een oplossing te vinden voor de ongelijkheid tussen de burgers, door een herverdeling van de materiële basisbehoeften. Concreet kan dit bijvoorbeeld door een betere verdeling van belastingen tussen rijken en minder rijke burgers.

1.3 Hoe kan dit systeem gerealiseerd worden ?

Vaak gehoorde kritiek op het model van de participatiedemocratie is dat het moeilijk, ja zelfs onmogelijk is om het gehele volk binnen een gemeenschap zijn stem te laten horen over een beslissing van maatschappelijk belang. Hoe kan men immers de huidige situatie, waarin de

burger slechts op periodieke wijze betrokken is in het beleid via verkiezingen, uitbreiden tot een deelname in beslissingen over alle levenssferen ?

Het klopt inderdaad dat niet voor ieder nieuw maatschappelijk probleem overleg kan worden gepleegd met elke burger. In elk geval kunnen de huidige instellingen worden aangepast aan dit systeem. Om te beginnen moet de huidige hiërarchie die binnen politieke, economische en sociale instellingen heerst zo veel mogelijk worden ingeperkt. Op die manier worden de bestuurders van deze instellingen verplicht zich te verantwoorden tegenover hun leden voor elke beslissing die ze nemen. Bovendien groeit bij die leden de interesse in een democratisch georganiseerd beleid.

Wanneer het toepassingsgebied waarbinnen de burger zijn stem kan laten horen wordt ingekrimpt, bijvoorbeeld tot de werkplaats of de gemeente, wordt het al een stuk gemakkelijker om het volk hierover beslissingen te laten nemen. Concreet kan dit betekenen dat de werknemers de kans krijgen te beslissen wie hun werkgever wordt, of dat gemeente- en provincieraad uitgebreider bevoegdheden toegekend krijgen en de leden hierover meer medezeggenschap geven. Zo leert de burger op een correcte manier om te gaan met belangrijke vragen die zich binnen het beleid stellen en hierdoor wordt hij beter voorbereid op het voorkomen van problemen op nationaal niveau. Onmisbaar in een participatiedemocratie is dan ook een uitgebreid en open informatiesysteem, zodat de leden voldoende ingelicht worden over elke beslissing die voor hen van enig belang kan zijn. Daarenboven moet elke groep binnen een maatschappij de kans krijgen om zijn mening te uiten en tevens de zekerheid hebben dat met zijn eisen rekening wordt gehouden. Enkel op die manier zal de burger bereid zijn om actief aan de democratie deel te nemen en er interesse voor op te brengen.

Aangezien dit systeem nooit eerder in praktijk werd toegepast, moeten de structuren waarbinnen het wordt opgebouwd open en flexibel blijven. Enkel zo blijft het systeem de mogelijkheid bieden om met andere politieke vormen te experimenteren. Wanneer de structuren ervan eerder worden vastgelegd, wordt het een stuk moeilijker het systeem aan te passen aan een steeds veranderende maatschappij. In elk geval opteert dit systeem voor een parlementaire democratie, waarin alle deelnemende partijen zijn vertegenwoordigd.

Om de burgers ten slotte toe te laten voldoende tijd te vinden om te participeren binnen het beleid van werk, lokale gemeenschap en dus ook van de staat, is een reorganisatie van kinderopvang en onderwijs noodzakelijk.

2. Terugkoppeling naar de basismodellen

2.1 *Het Klassieke Athene*

De gelijkheid die de Oude Grieken kenden, is niet zo uitgebreid als die binnen de participatiedemocratie. We mogen dan wel spreken van een verregaande politieke gelijkheid voor mannen, maar niet van sociale gelijkheid. Waar de democratie van het Oude Griekenland zich vooral op het recht, de politiek en de formele regels ervan richtte, ligt het belang van ons systeem vooral in de gelijkheid van de burgers. Dankzij slavenarbeid kon de gemiddelde Griek heel wat tijd spenderen aan open debatten en politiek in het algemeen. Bovendien verzekerden de kleine stadsstaten een beperkt aantal deelnemers aan de beleidsvoering. Ons systeem probeert dit eerste probleem op te lossen via een reorganisatie van kinderopvang, het tweede probleem met het verkleinen van de toepassingsgebieden van de democratie.

2.2 *Republicanisme*

- Beschermend : hoewel politieke deelname noodzakelijk is voor het slagen van dit systeem, zijn er toch duidelijke verschilpunten met ons model. Om te beginnen wordt niemand uitgesloten van deelname aan de participatiedemocratie, bovendien gaat dit systeem ervan uit dat de burger wil deelnemen aan het beleid en dit niet moet worden opgelegd.
- Ontwikkeland : dit model toont een aantal raakpunten met het onze. Het tracht eveneens politieke en economische gelijkheid na te streven en probeert medezeggenschap toe te kennen aan de burger voor zaken die het algemeen belang aangaan. Toch lijken de leiders weinig verantwoording te moeten afleggen tegenover het volk, dit in tegenstelling tot het systeem dat wij bespreken.

2.3 Liberalisme

Een belangrijk verschilpunt tussen het liberalisme en ons sociaal participatiesysteem bevindt zich in de noties « vrijheid en gelijkheid ». Zoals reeds vermeld is, zijn deze begrippen weinig waardevol binnen het liberale gedachtengoed. Weinig liberale denkers zijn op dit probleem ingegaan en dat probeert het participatiesysteem net wel door te stellen dat elk individu, los van afkomst of geslacht, ook in praktijk gelijk is. Bovendien laat het liberalisme geen inmenging van de staat of de democratie in de private sfeer toe, terwijl ons systeem dit net noodzakelijk acht voor een actieve deelname in het bestuur.

2.4 Directe democratie

Het model dat wij bespreken vertoont heel wat gelijkenissen met de directe democratie. Toch kunnen we stellen dat de participatiedemocratie niet zo radicaal de gelijkheid, vooral op materieel vlak, probeert op te leggen. Hoewel zelfontwikkeling ook in ons systeem wordt benadrukt, lijkt de klemtoon toch vooral op de sociale en politieke gelijkheid te liggen. Een ander concreet verschil met het socialisme is dat het participatiesysteem vooral tracht te streven naar een afbouw van het hiërarchisch systeem. Verschillend van het communisme is dat men niet streeft naar een afschaffing van de markten, maar naar medezeggenschap in de economie.

3. Essentiële aspecten uit het model voor het concept « democratie »

3.1 *Positieve kenmerken*

- Binnen de participatiedemocratie krijgt elke burger de kans om in elke vorm van beleid die hem op een of andere manier beïnvloedt, inspraak te hebben. Dit wordt gerealiseerd door hem zowel in kleine gemeenschappen als op nationaal vlak medezeggenschap te verlenen. Een beperking van de hiërarchie binnen deze gebieden geeft de leiders ervan een grotere verantwoordelijkheid en verantwoording tegenover hun leden.
- Dit model streeft naar algemene sociale en juridische gelijkheid, zonder onderscheid van geslacht of afkomst, m.a.w. niet de lege, theoretische gelijkheid van liberale ideeën, maar een echte gelijkheid die zich uit in het dagelijkse sociale leven van de burger.
- Een ander kenmerk is het open informatiesysteem waardoor de burgers voldoende geïnformeerd worden over beleidszaken die voor hen van belang zijn.
- Typisch is de herverdeling van materiële goederen om de ongelijkheid te beperken.
- Daarnaast wordt de politieke efficiëntie geoptimaliseerd, omdat steeds opnieuw actuele gemeenschappelijke problemen kunnen worden behandeld op het ogenblik dat ze zich voordoen.
- Ten slotte creëert dit model burgers die inzicht hebben in politiek, beleid en democratie in het algemeen en die geïnteresseerd zijn in en actief willen deelnemen aan het beleid van hun samenleving.

3.2 Negatieve kenmerken

- Het is niet zeker dat de lagere maatschappelijke klassen geïnteresseerd zijn in een deelname in de beleidsvoering binnen hun maatschappij, of zelfs binnen hun locale gemeenschap of op het werkterrein. Wel blijken een aantal studies aan te tonen dat die interesse sowieso groeit, wanneer de werknemer de effectieve kans krijgt om zijn mening te laten horen. Het is de taak van de overheid en het lokaal beleid om die interesse te doen groeien, o.m. via het onderwijs (cf. Alexis de Toqueville).
- De vraag rijst of een betere organisatie van kindercrèches en onderwijs volstaan om het gebrek aan tijd om politiek te bedrijven op te vangen.
- Dit systeem is ook aan abstractere kritiek onderworpen : het is immers niet duidelijk of het volk alleen wel kan beslissen wat de algemene wil is, er blijven namelijk altijd meningsverschillen over het beleid en de maatschappij. Bovendien is het absoluut niet zeker of het volk wel voor een democratie wil blijven opteren, of haar democratische macht voor ondemocratische doeleinden wil gebruiken. Kan het ten slotte wel dat het beleid, hoe democratisch het ook moge zijn, zo diep doordringt in het private leven van de burgers binnen een participatiedemocratie ?
- Deze theorie heeft geen precedentes. Het is dus niet duidelijk of ze in de praktijk ook kan werken.

4. Tot slot

Het huidige beleid van de Europese regeringen krijgt tegenwoordig heel wat kritiek te slikken. En terecht? Het is in elk geval een feit dat politiek nog steeds te ver van de burgers staat. Mogelijks neemt de participatiedemocratie te verregaande beslissingen om dit probleem te voorkomen, maar wat vaststaat is dat de burger eindelijk een actievere deelname in het beleid moet krijgen. De huidige situatie, nl. de bestaande kloof tussen burger en politiek, zal uiteindelijk onhoudbaar blijken te zijn... Een overgang van het huidige systeem naar een participatiedemocratie lijkt in elk geval niet eenvoudig: dit systeem komt niet alleen op voor een aantal belangrijke procedures, maar vooral voor een nieuwe manier van leven.

5. Stellingen ter discussie

- ❖ Elke maatschappelijke klasse heeft interesse in (en baat bij) participatie in het beleid.
 - Participatie kan aan iedere burger worden aangeleerd.

- ❖ Het tijdsgebrek, waarvan de Grieken geen hinder ervoeren, wordt eenvoudig opgevangen door een reorganisatie van kinderopvang en onderwijs.
 - Deze reorganisatie impliceert een modern «slavensysteem» van leraars en opvoed(st)ers.

- ❖ Het volk is niet bekwaam om verregaand te participeren in het beleid van een democratie.
 - Participatie leidt tot bestuur op basis van de algemene wil.

- ❖ Locale regeringen, een uitbreiding van (de inspraak in) de bevoegdheid of het beleid van bedrijven, gemeenten en provincies (enz...) zijn noodzakelijk om tot een «ideale» (participatie)democratie te komen.
 - Is dit realiseerbaar binnen de huidige politieke globalisering (cf. het beleid van het Europees Parlement).

- ❖ Openstaan voor andere politieke modellen (qua structuur en organisatie) is een noodzakelijke voorwaarde voor het slagen van een onbepoefd model als de participatiedemocratie.
 - Dit is ook voor de huidige (wél beproefde) beleidsmodellen een noodzaak.